

TBMM DIŐILİŐKİLER VE PROTOKOL MÜDÜRLÜĐÜ

MARC GALLE RAPORU

**TBMM
Kütüphanesi**

Yer : 1998-1251
Yıl :
Cilt :
Kam :
Kop :
Dizayn : *9002991*

Ankara, 21 Mart 1994

[MARC GALLE RAPORU]

BİLGİ DERLEMEK AMACIYLA, 8-11 MART 1994 TARİHLERİ ARASINDA TÜRKİYE'YE YAPTIĞI GÖREV GEZİSİ ERTESİNDE, BAY MARC GALLE TARAFINDAN, AVRUPA PARLAMENTOSU DISİSLERİ KOMİSYONUNA SUNULAN RAPOR

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 2 ve 3 mart 1994 günlerinde, üyelerinden sekizinin dokunulmazlığını kaldırmıştı; bu sekiz üyeden altısı DEP üyesiydiler, ikisi ise bağımsızdı. Bu bağımsızlardan biri evvelce anılan partinin, diğeri ise RP'nin (kökten dinci parti) üyeleriydiler. Bu karar ve özellikle kararın akabinde, bu seçilmiş kişilerin, güvenlik kuvvetlerince hemen tutuklanması (*arrestation*) Avrupa Parlamentosunda, Avrupa Birliği üyesi birçok ülkede ve aynı zamanda Türkiye'de büyük bir heyecan yaratmıştı.

7 mart 1994 günü, Strasbourg'da, Avrupa Parlamentosunun toplantı devresinin (*session*) başında, Başkanlar Konferansı, gayri resmi bir toplantısında bana, bu ciddi olayla ilgili olarak Türkiye'de bilgi derleme görevini vermiştir. Hemen ertesi sabah Strasbourg'tan yola çıktım. Bu yolculukta, bir yandan Türkiye-AT Karma Parlamento Komisyonu sekreterliği görevini, bir yandan da Avrupa Parlamentosunun, benim de başkanlık etmiş olduğum "İçtüzük, Yetki Belgelerinin Denetlenmesi ve Dokunulmazlıklar Komisyonu"nun sekreterliği görevini birlikte yürüten, Bay Philippe Ventujol de bana eşlik etmekteydi. Bay Ventujol, uzun yıllar boyunca sizin komisyonunuzun da sekreterliğini yapmış olması nedeniyle şüphesiz çok iyi bildiğiniz bilgi ve tecrübesiyle bana yardımcı olmuştur.

Ziyaretim sırasında, Komisyonun¹ Türkiye Temsilciliğinin ve özellikle Temsilciliği yöneten Bay Michael Lake'in sağladığı lojistik destekten çok yararlandım. Bay Lake, Türkiye'de siyaset ve yargı alanında en önde gelen kişilerle ve DEP temsilcileriyle yapmış olduğumuz görüşmelerin birçoğunda hazır bulunmuştur. Sanıyorum ki, konunun özüne girmezden önce, görüşme imkânı bulabildiğim bütün şahsiyetlerin adlarını sıralamamda fayda vardır; çünkü şunu belirtmek isterim ki, Avrupa Parlamentosunun bir temsilcisi olarak bana bütün kapılar açılmıştır. Ve genel kanı odur ki, şimdiye kadar hiç kimseye, özellikle bu kadar kısa bir süre içinde, bu kadar çok sayıda üst düzeyde şahsiyetle özel görüşmeler yapabilme olanağı verilmiş değildir.

Böylece görüştüğümüz kişiler şunlardır:

- Sn. Süleyman Demirel, Cumhurbaşkanı;
- Sn. Hüsamettin Cindoruk, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı;
Birleşik Devletler'de geçirmiş olduğu ameliyat ertesinde henüz nekahet dönemindeyken bizi kabul etmiş olmasından ötürü kendisine içtenlikle teşekkür ediyorum. Hemen herkesçe paylaşılan görüşe göre, eğer kendisi burada bulunabilseydi, bu olayların hiçbiri olmayacaktı.
- Sn. Tansu Çiller, Başbakan;
- Sn. Murat Karayalçın, Başbakan Yardımcısı;
- Sn. Hikmet Çetin, Dışişleri Bakanı;
- Sn. Dincerler, eski bakan, ANAP üyesi;
- Sn. Remzi Kartal, milletvekili, DEP Başkan Vekili;
- Sn. Mahmut Kılinc, milletvekili, DEP üyesi;
- Sn. Yekta Güngör Özden, Türkiye Anayasa Mahkemesi Başkanı;

¹ Avrupa Birliği Komisyonunun. [Çeviren]

-Sn. Nusret Demiral, Devlet Güvenlik Mahkemesi Bassavcısı;

-Sn. Birdal, Türkiye İnsan Hakları Derneği Başkanı;

-Sn. Erik Kobia, Belçika Büyükelçisi.

Ziyaretimiz sırasında zaman kıtlığı nedeniyle gidemediğimiz İzmir'de bulunan Sn. Erdal İnönü ile görüşememiş olmaktan ötürü üzüntü duymaktayım.

Su hususu belirtmeliyim ki, bütün bu görüşmelerden ve bunların dışında yapabildiğimiz konuşmalardan sonra, dönüşümde, kendi içinde tutarlı bir rapor yazabileceğim konusunda umutsuzluğa düşer gibi oldum. Gerçekten, olgusal nitelikli olması gereken hususlarda bile, birçok çelişkili görüşün ifade edildiğine şahit olduk. Ama, ayrıntılara ilişkin hususların ötesinde, ikametimizin sonunda ve özellikle gerçek bir demokrat olarak konuşan Sn. Cindoruk'la yaptığımız mülâkattan sonra, sorunun bütününe ilişkin bir görüş tebellür etmeye başladı. Aşağıda, mevzuata ilişkin hususları ve kanımca tartışma götürmeyen analizleri sıralayacak, bize çelişkili olarak aktarılan olguları da mümkün olan en büyük dikkatle nakledeceğim.

Son olarak da, bana sorunun anahtarı gibi görünen, Türkiye'deki siyasal durum hakkındaki görüşlerimi belirtecek ve bunun yanısıra hem bizim, hem de Avrupa Parlamentosu'nun ve kimi üye ülkelerin Türkiye'de sadece siyasi yetkililer nezdinde değil, aynı zamanda toplumun büyük bir bölümü ve bu ülkenin umudu olan gençliğe karşı tavrımızın ne olması gerektiği konusunda bir yorumla bitireceğim.

Bir Karar ve Bir Siyasal Darbe

Aslında iki ayrı karar alınmıştır. 2 mart günü, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Sn. Hatip Dicle, Sn. Ahmet Türk, Sn. Leyla Zana, Sn. Orhan Doğan, Sn. Sırrı Sakık, ve Sn. Mahmut Alınak'ın dokunulmazlıklarını; ertesi gün de Sn. Selim Sadak ve Sn. Hasan

Mezarcı'nın dokunulmazlıklarını kaldırmıştır.

Hic şüphe yok ki bu sekiz parlamenterin dokunulmazlıklarının kaldırılması esas olarak siyasal bir nitelik taşımaktadır. Bu girişimin önde gelen kişileri ve bu arada özellikle Başbakan Sn. Tansu Çiller, - partisi DYP, ANAP ile birlik olarak Anayasa ve Adalet Komisyonlarının önerisinin Meclis gündeminin birinci sırasına konulmasına önayak olduğuna göre- bunu gizlememektedirler.

Bu gündem değişikliği doğrudan doğruya Genel Kurul tarafından yapılmıştır. Çünkü, bu konuda, bizim Başkanlar Konferansı'mız ile aynı role sahip bulunan Meclis Danışma Kurulu, bu değişikliği önermeyi kabul etmemiştir. Görüştüğümüz kişilerin tamamı, bu karara, DEP üyesi milletvekillerinin sürekli provokasyonlarının kamuoyunda yarattığı yoğun infialin yolactığını belirtmişlerdir. Bu meyanda özellikle DEP'in yeni başkanı Sn. Hatip Dicle'nin, Tuzla tren istasyonunda PKK tarafından gerçekleştirilen ve yedi genç yedeksubayın ölümüyle sonuçlanan suikasttan sonra, Türkiye'de hüküm süren savaş hali içinde askerlerin hedef alınmalarının normal sayılması gerektiği yolundaki sözlerinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Kayd-ı ihtiyatla nakletmek isterim ki, DEP mensuplarınca, Anayasaya uygun biçimde yemin etmektan kaçınmış olmak ve DEP'li milletvekillerince Kürt bayrağının Parlamenteoya sokulmuş olması dışında, Sn. Zana ve Sn. Doğan'ın PKK ile doğrudan ilişki içinde buldukları yolunda suçlamalar mevcuttur.

Bayan Zana'ya ait mobil telefonun, bir PKK sığınagında ele geçirilen malzeme arasında bulunduğu söylenmektedir.

Bay Doğan'ın ise teroristleri evinde barındırarak polis sorgulamalarından kaçırdığı ifade edilmektedir. Şunu da belirtmem gerekir ki, Bay Mezarcı'nın Atatürk'e yönelik kaba ve mükerrer hakaretleri de durumun kötüleşmesine az katkı yapmamıştır.

Infial, kimi tereddütlerden sonra DEP'in, ömümüzdeki 27 martta yapılacak yerel seçimleri boykot kararı almasıyla en üst noktaya

varmıştır.

Bununla ilgili olarak, anılan partinin bugünkü başkanının bu kararı, DEP üyelerinin, parti binalarına ve üyelerine yapılan inanılmaz saldırılar dizisi nedeniyle, seçimlere katılmaktan duydukları korku ile açıkladığını belirtmek yerinde olur. Güneydoğuda etkinlik gösteren bütün partiler bölgeyi kana boğan çifte terörizmin (bunlardan biri PKK tarafından açıkça üstlenilmekte, diğeri ise güvenlik güçlerine ve kökten dinci harekete maledilmektedir) kurbanıdırlar, ama DEP gene de, savunulamıyacak bir rekorun sahibidir; çünkü çok sözü edilen "karanlık güçler" işi, 1993 eylülünde bu partiye bağlı milletvekili Mehmet Sincar'ı katletme noktasına kadar götürmüşlerdir. Burada şu hususu belirtmenin de önemli olduğunu sanıyorum: Sn. Kartal'a PKK terörizmini kınayıp kınamadığını sorduğumda bana "her türlü şiddeti kınadığını" ifade etmiş ama daha kesin bir ifade kullanmamıştır.

Sözü yerel seçimlere getirdiğiniz zaman siyasi darbe kavramı için içine girmektedir. Çünkü seçimlere 15 gün kala DEP milletvekillerine yaptırım uygulanması, bu yönde girişimde bulunanların kamuoyundaki konumunu güçlendirmek dışında bir sonuç yaratamazdı. Darbe havası ayrıca izlenen usulde de ortaya çıkmaktadır. Danışma Kurulunun (*Conseil des Présidents*) yukarda sözünü ettiğim ve tamamiyle meşru kararının gözönüne alınmaması bir yana, Sn. Çiller, kendi parti grubunda dokunulmazlıkların kaldırılması konusunda bizzat sözcüydü; buysa Anayasanın 83. maddesiyle kesin biçimde yasaklanmıştır ve sadece bu husus bile oylamanın, Anayasa Mahkemesince iptali için yeterli olabilir. Anayasa Mahkemesinin bağımsızlığına ve Anayasayanın tam olarak uygulanmasına titizlik gösteren Başkanının, bu konuda bütün güvenceleri sağladığı kanısını taşıyorum. Bu yüksek yargı yerinin kararlarının yayınlanmasının bilerek geciktirildiği yolundaki, bizce de doğrulanmış üzücü ithamlara rağmen bu kanıdayım. ayrıca Sn. Özden polis tarafından uygulanan yöntemleri de şiddetle eleştirmiştir.

Mahkemenin kararı 15 gün içinde belli olacak ve toplam 19 dosyaya bakılacaktır; parlamenterlerin herbiri birden çok suçlamayla karşı karşıyadır. Bu süre, gözaltı süresiyle üstüste gelmektedir. Ama bu sürenin sonunda Bassavcı, -tabii eğer Anayasa Mahkemesinin aykırı bir kararı olmadığı takdirde- sanıkların tutuklanmasına karar verebilecektir.

Burada bir noktanın üzerinde durmak istiyorum. Girişim her ne kadar Başbakanın partisinden kaynaklanmış olsa da, genel kurulda gündem değişikliği asıl olarak bu partinin ve ANAP'ın oylarıyla kabul edilmiştir. Dokunulmazlıkların kaldırılması kararı da, başlıca partilerden -bu partilerin Kürt üyeleri dahil- geniş bir çoğunlukça desteklenmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesindeki Kürt üyelerin sayısı 100 ile 154 arasında tahmin edilmekte, bu sayı şu ya da bu gruba bağlılıkların kabulünde gösterilen cömertliğe göre değişmektedir.

Bununla birlikte koalisyon ortağı sosyal demokrat parti SHP, işin başından beri, özellikle oylama sırasında salonu gösterişli biçimde terkeden Başbakan Yardımcısı Sn. Karayalçın ile Dışişleri Bakanı Sn. Çetin vasıtasıyla bu prosedüre karşı durmuştur. Öyleyse bizatihi hükümeti bu hareketten sorumlu tutmak hiçbir şekilde mümkün değildir. Ayrıca başka muhalefetlerin de ortaya çıktığını belirtmeye önem veriyorum. Bunlardan birincisi DYP üyesi olmakla birlikte oylamaya katılmayan meslekdaşım² Sn. Tunç Bilget'tir. Ama iki SHP üyesi oy kullanmışlardır. Bunlardan biri sonradan oylama konusunda yanılıya düştüğünü ileri sürmüştür. Öte yandan bu muhalefetin, güvenlik güçlerinin tutumu konusunda çok daha kökten bir görünüm verdiğini söylemeye gerek bile yoktur.

² Raporun yazarı, Sn. Bilget'in kendisiyle birlikte TR-AT Karma Parlamento Komisyonu esbaşkanı olmasına atıfta bulunuyor. [Çeviren]

Polis Güçlerinin Rolü

Bir Anayasa ihlâline ve ancak seçim tarihinin çok yakın olmasıyla açıklanabilecek bir aceleciliğe rağmen, dokunulmazlıkların kaldırılması keyfiyeti, Türk Parlamentosunda, yetkili komisyonların teklifi üzerine, -bu konuda parlamentoda oluşturulmuş dosyalar mevcut olduğuna göre iddialar çoktandır herkesçe biliniyordu-, tartışılmaz bir çoğunlukça alınan kararın sonucu olarak görülebilirse de, polis güçlerinin müdahalesini haklı çıkaracak hiçbir unsur bulabilmek mümkün değildir.

Nitekim polis güçleri, milletvekillerini, dokunulmazlıklarının kaldırıldığı gün tutuklamakla kalmamışlar, -çoğu zaman ifade edilenin aksine- Parlamentonun içinde bunu gerçekleştirmişlerdir. Çünkü, onları binanın kapısında bekleyebilmeleri için, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmeleri gerekmektedir. Buysa tabii ki, ancak Parlamento Muhafızlarının onayıyla mümkün olabilirdi; bu husus Türk meslektaşlarımıza sağlanmış güvenlik konusunda çok şey ifade etmektedir.

Üstelik bu tutuklamalar Parlamentonun kararının resmi belgelerde yayınlanmasından önce yapılmıştır. Bu durum, sonradan bu kaba hatanın telâfisi için gösterilen ve aslında durumu bana göre daha da vahimleştiren -nitekim yayınlanma işi sabahın saat ikisinde gerçekleştirilmiştir;- bütün çabalara rağmen, butlân nedenidir. Daha ilginç de var: kökten dinci RP'nin eski üyesi Sn. Hasan Mezarıcı, dokunulmazlığı kaldırılmazdan önceki gece tutuklanmıştır. Ama sonra serbest bırakılmıştır.

Tabii, gördüğüm herkese, parlamenterlerin böylesine alelacele, kanunlar böylesine yokumsanarak, temyiz sürelerinin geçmesi dahi beklenmeden ve kuvvet kullanılarak -nitekim tutuklanan milletvekilleri otomobillere (üstelik sivil otomobillere) binmeye mecbur edilmişlerdir- tutuklanmasının ne kadar üzücü [choquant] olduğunu söylemekten geri kalmadım. Konuştuğum kişilerin çoğu bu görüşü paylaştıklarını ifade ettiler. İşte bütün bu olaylar, bir siyasal darbeyi, vahim bir hata

haline dönüştürmüştür; ve belki de önümde bütün kapıların istisnai bir biçimde açılmasında, Türk yetkililerin bu nedenle duydukları sıkıntının da payı vardır.

Ben bu sıkıntıyı çok yerde farkettim ve sanıyorum ki bu sıkıntı, Türk Hükümetinin, şiddetle arzu etse bile -biraz önce hükümetin iki kanadından birinin bu konuda olduğunu belirtmiştim- meslektaşlarımızın serbest bırakılmasını sağlayamayacak oluşuyla büyük ölçüde açıklanabilir. Nitekim meslektaşlarımız, çok korkulan ve bizim kendisiyle görüşme imkânı bulduğumuz, Bassavcı Demiral tarafından tutulmaktadırlar. Sn. Demiral fevkalâde istisnai olarak bizi sadece kabul etmekle kalmamış, bizi ayrıca çeşitli suçlardan sanık olarak 6 DEP üyesi milletvekilinin gözaltında bulunduruldukları ve sorgulandıkları Adalet Bakanlığı servislerine de götürmüştür. Bu suç iddialarından en vahimi Türk Devletinin bütünlüğü ve bölünmezliğine ilişkin olan Anayasanın 125. maddesine³ göre yöneltilenlerdir; bu maddeye göre sanıklar ölüm cezasına çarptırılabilirler.

Bu noktada sizlere, beni çok heyecanlandıran bir anı nakletmek zorunluluğunu duyuyorum. Sn. Demiral bizi ağırbaşlı bir nezakete -ama konuşmalarımızı kaydetmeye de özen göstererek- kabul ettikten sonra, bizi mahpusların buldukları yere götürdü, fakat onlarla konuşma iznimiz olmadığını belirtti. Saldırı tüfekleriyle mücehhez, iki sıralı dizilmiş muhafızlar arasından bunaltıcı koridorlar boyunca yürüdükten sonra, oldukça konforlu bir biçimde döşenmiş bir tür salona ulaşınca çok şaşırдық; burada sesi kapatılmış bir televizyon ekranında, Bayan Zana'nın sorgulanmasından birkaç dakikalık bölümü izledik. Sn. Demiral biraz sonra sorgulamanın yapıldığı yere de gidebileceğimizi söylediğinde yeniden umutlandık. Sonra yeniden şaşırдық, çünkü Sn. Zana'nın, yanlarına

³ Metinde "l'article 125 de la constitution" ifadesi kullanılmaktadır. Türk Ceza Kanunu'nun 125. Maddesi yerine yanlışlıkla yazılmış olduğu tahmin edilebilir. [Çeviren]

akla gelebilecek en eski ve en gürültülü bir yazı makinası üzerinde virtüozluk gösterisi yapan bir de katip almış en az üç savcıyla karşı karşıya bulunduğu odaya girmek yerine, sahneyi, karanlık bir köşeden, dumanlı cam ya da bir tarafı ayna olan bir pencerenin ardından izleyebildik.

Eğer Sn. Zana'nın bulunduğu odaya girmiş olsaydım, kendisiyle konuşmamam yolundaki isteğe uyacağımdan hiç kimsenin şüphesi olamaz; ama bu kurnazlık [*stratagème*] bana çok dokundu; dokunmasının nedeni sadece Sn. Zana'yı, o bizi göremezken bizim kendisini görebilmemiz değildi; ama çünkü bana öyle geldi ki, böylelikle tutukluluğu sırasında, birazcık insanca merhamet ifade edebilecek yüzlerin ona sağlayacağı küçüçük ferahlamadan da mahrum edilmek isteniyordu. Ya o tesislere ne demeli? genel olarak bunlar ne işe yarayabilir? Türk adaleti görevini yerine getirmek için *voyeurisme*'e⁴ başvurmak ihtiyacında mıdır?

Ama altını çizerek belirtmem gerekir ki Sn. Demiral fevkalâde yardımcı [*coopératif*] olmuştur ve Sn. Ciller'in şahsen ilgilendiğini bize belirtmiş olduğu üzere, gözaltındaki milletvekilleri iyi koşullarda tutulmaktadır. Herbiri yeterli konfora sahip kişisel odalarda kalmakta ayrıca televizyon ve günlük basının bulunduğu müştereken kullanılan bir odada biraraya gelebilmekte idiler

Asıl önemli olan tabii ki bu değildir. Ama Sn. Demiral'ın bize verdiği mesajların ve olağan dışı bu şahsiyetin karmaşık yapısının ötesinde, onun ve bir yüksek memurlar ordusunun devlet içindeki rollerini daha iyi kavramak imkânını bulduk. Çoğunluğu, kendisi gibi diktatörlük döneminden beri görevde olan bu yüksek memurlar, kuvvetler ayırımı ilkesinin gerektirdiğinin de ötesinde gerçek bir özerkliğe sahiptirler. Kendilerini, Cumhuriyetin sınırlarında Kemalist inancın

⁴ Okunuşu *vuayyörizm*; başkalarını gizlice seyretmek ve bundan zevk almak şeklinde tezahür eden bir davranış sapması; Türkçe argoda röntgencilik ya da dikizcilik sözcükleriyle karşılanır. [Çeviren]

[dogme] son koruyucuları olarak görmekte, ve marazi bir tutkuyla Anayasanın bütün hükümleriyle uygulanmasını gözetmektedirler. Ama bu Anayasa onların tek referans çerçevesini oluşturmalarına rağmen çok sayıda antidemokratik unsur içermekte ve Türkiye'nin yakın zamanlarda üstlendiği uluslararası taahhütlerin büyük ölçüde berisinde kalmaktadır. Ben burada, Kemalizm ilkelerinin halkın seçilmiş temsilcilerince daha iyi korunacağı yolundaki inancımı ifade etmek isterim.

Bu husus beni, Türkiye'nin siyasal ve kurumsal durumuna ilişkin daha ayrıntılı bir çözümlene yapmaya götürüyor; onsuz bu rapor pek az fayda sağlayabilir. Bu çözümleneyi kendi vicdani kanaatime dayanarak yapıyorum ve bu sadece benim fikrimdir. Bunu yapmakta amacım, bu ülkenin bizim beklentilerimizde uymaktaki zorluklarını daha iyi anlatabilmek ve bu zorlukları aşmasına yardımcı olmaktır.

Türkiye'nin Siyasal ve Kurumsal Durumu

Gerçekten Türk kurumları bir tarafta hükümet, parlamento ve genel yönetim ile öte tarafta kolluk kuvvetleri ve -ister hâkimler ister savcılar söz konusu olsun- yargı arasında, şaşırtıcı bir zıtlık üzerine bina edilmiştir.

Siyasal kurumlar bütün modern devletlerinki gibi görünmektedir ve tamamen demokratiktir; herbirinin rolü uygun bir biçimde belirlenmiştir ve rollere uyulmaktadır; Türk merkezi yönetimi üstün bir düzeydedir ve bunlardan yola çıkarak bu ülkenin, bu türün önde gelen örneklerinden biri olmak için gerekli en iyi olanakları elinde bulundurduğu sonucuna kolaylıkla varılabilir. Ne var ki Montesquieu'nün ilkeleri, bir tür sapma sonucunda, siyasal erk ile yargı ve güvenlik güçleri arasında tam bir duvar örülmesine yol açmaktadır; bundan, en üst siyasal mercilerin iktidarın yalnızca bir bölümünü kullanmaları sonucu doğmaktadır. Bunlar öylesine duvarlardır ki, devletin bu yüksek görevlileri, Cumhurbaşkanına bağlı olarak kurulan ve idarenin işleyişi ile yasalara

uygunluğunu denetlemekle görevli Yüksek Devlet Surası'nın⁵ denetim yetkisinin dışında kalabilen tek grubu oluşturmaktadır. Bu kurum bu görevi yerine getirmek için, Cumhurbaşkanının talebi üzerine soruşturma yetkisine sahiptir ve yetki alanı -burada altını çizdiğim önemli istisna dışında- devlet faaliyetlerinin tümüne şamildir.

Aynı biçimde Cumhurbaşkanı, Başbakan ile Milli Savunma, İçişleri ve Dışişleri bakanlarının da üye oldukları Milli Güvenlik Kuruluna başkanlık etmekle birlikte, hükümetle silâhlı kuvvetler arasında doğrudan bir bağımlılık yoktur. Dahası, hükümete sunulan ve onun tarafından öncelikle ele alınan güvenlik politikasının ana çizgileri Milli Güvenlik Kurulunda belirlenmektedir.

Ayrıca bu özerklik (*autonomie*) tek yönlüdür; nitekim hem silâhlı kuvvetler başkanı, hem de Başsavcı, birincisi basın kanalıyla ikincisiyse Sn. Cindoruk'a yazdığı bir mektupla, -Sn Cindoruk buna çok öfkelenmiştir- bu raporun konusunu oluşturan olayda siyasi yetkililere baskı yapmak özgürlüğünü bulabilmişlerdir.

Devletin kolluk güçlerine tanınan bu özerklik ile tartışılmaz biçimde antidemokratik unsurlar içeren bir anayasanın biraraya gelmesi, devletin temellerini sarsmakta ve Türkiye'nin, modern ve çoğulcu parlamenter demokrasi ilkelerine saygılı bir devlet olma özleminin gerçekleşmesini engellemektedir. Siyasi yetkilileri yaygın bir zafiyet durumunda tutmaktadır. Bu, halkın kullandığı dilden çok iyi anlaşılmaktadır; çünkü Türklerin sıklıkla hükümetin zafiyetinden, ve devlet adını verdikleri şeyin -ki bu aslında güvenlik ve adalet güçlerini toplamından başka birşey değildir- kuvvetinden şikayet ettikleri duyulmaktadır. Ben bunu kendi payıma şu vargı ile ifade edebilirim: Türkiye, bizim anladığımız anlamda, demek ki halkın doğrudan

⁵ Metinde *Conseil Supérieur de l'Etat* terimi kullanılmaktadır. Oysa kurumun belirtilen konumu ve onu izleyen tanımına bakılırsa Devlet Denetleme Kurulu olması gerekir; bunun da yanlışlıkla yazılmış olması muhtemeldir. [Çeviren]

oylarına dayanan siyasi kurumlarca, yönetilen değil, elde tutulan⁶ bir ülkedir.

Türkiye'de baskıcılık olayı (*le phénomène totalitaire*) sanki kıyıya vurup, çarparak kırılmış, ama sonra geriye doğru kendi üzerine dökülmemiş bir dalga gibidir; bu dalganın suları kıyıda durgun biçimde kalmaya devam etmektedir. Böylece artık öne çıkmamakta ama devletin mekanizmalarında, kendisine bahane oluşturan bir anayasa tarafından korunan bir tür askeri diktatorya şeklinde, yayılmış biçimde bulunmaktadır.

Böylesine çözümlerlerin, hiçbir biçimde, kişileri hedef almadığını söylemeye gerek bile yoktur. Bu üst yöneticilerin, Kemalizmin simgeleriyle donanmış çalışma odalarına girmek, ve onların görevlerinin yerine getirilmesine ilişkin sözlerini dinlemek, asıl sorunun muazzam bir kesiklik (*hiatus*) yaratan kurumlardan, ama aynı zamanda da bunu değiştirmek görevine ve olanına sahip olanların bu değişikliği henüz, kimileri siyasi nitelikli birkısım nedenlerle gerçekleştirmemiş olmalarından kaynaklandığını anlamak için yeterlidir.

Ben bu konuda Başbakan Yardımcısı Sn. Karayalçın'ın çok açık beyanlarına atıfta bulunacağım. Sn. Karayalçın' a göre Anayasanın tamamının değil de, devletin iyi işleyişine engel yaratan birkaç maddesinin değiştirilmesi mutlak önceliğe sahiptir. Siyasal yelpazenin öte yanındaki Sn. Dincerler ise ilk bakışta ütopyacı gibi gelebilecek, ama düşünüldünce muhtemelen mümkün tek çözüm gibi gelen bir öneride bulunmaktadır. Kendisi, önümüzdeki seçimlerden sonra, kurumları reforma tâbi tutmak ve ülke için bir ekonomik kalkınma planı kabul etmek üzere, demokrasiden yana bütün siyasi partilerin katılımıyla bir koalisyon oluşturulmasını önermektedir. Gerçekten, yırtıcı bir muhalefetle karşılaşması tabii olan bu çok zor reformu gerçekleştirmek için

⁶ (*Tenu*) Serbest üslûpla bir çeviride, burada, "zapt-u rapt altında tutulan" sözcüğü de kullanılabilirdi. [Çeviren]

böylesine bir irade birliği gereklidir.

Bu çözülememiz, eğer basının rolüne değinmezsek eksik kalacaktır. İster yazılı basın olsun, isterse radyo-televizyon olsun basın, belki bizim ülkelerimizde olduğundan da fazla bir özgürlüğe sahiptir. Çünkü ona da yayınlarından ötürü dokunmak mümkün değildir. Belki de bu nedenle, çok sınırlı istisnalar dışında, kendisine düşen karşı-iktidar rolünü oynayamamaktadır. Ama burada da daha çok kurumsal bir sorun mevcuttur, insanların niteliğini tartışmıyorum; çünkü Türkiye'de yüksek ahlâki değerlere ve üstün cesarete sahip gazeteciler vardır. Nitekim onlar terörizmin önde gelen hedeflerinden birini oluşturmaktadır.

Türk siyasal güçlerinin sorumluluklarını yüklenme zamanı gelmiştir. Sorunu çözmek ve Türkiye'yi, hem kendisi hem de müttefikleri için tehlikeli bir geçmişten uzaklaştırmak imkânına sadece onlar sahiptir. Çünkü hiçkimse gözden uzak tutmamalıdır ki, SSCB'nin yokoluşundan sonra Türkiye bölgesinde çok önemli bir rol oynamaktadır ve biz, dinsel köktenciligin ve ülkenin bütün güneydogusunu yakan ve hergün biraz daha öldürücü hale gelen gerillanın, endişe verici yükselişi nedeniyle Türkiye üzerinde ağırlığını duyuran tehditlerle daha fazla ilgilenmeliyiz.

Avrupa Parlamentosunun Türkiye Karşısındaki Rolü

İşte bizim, özellikle Avrupa Parlamentosu üyesi olarak sorumluluğumuz burada işin içine girmektedir. Çünkü Türkiye'de ve Avrupa Parlamentosunda demokratik siyasal güçler arasındaki diyalog yeterli değildir. Mahkûm etmekte aceleliyiz, ama ilgilenmekte, anlamaya çalışmakta ve yardımcı olmakta aceleci değiliz. Bunun bir kanıtı, Türkiye-AT Karma Parlamento Komisyonunun son toplantısında bütün siyasal gruplardan⁷ üyelerin gösterdiği devamsızlıktır. Bu ihtiyaç Türkiye'de

⁷ Avrupa Parlamentosu siyasal grupları. [Çeviren]

hissedilmektedir; hem Başbakan Sn. Çiller hem de Cumhurbaşkanı Sn. Demirel, benden, Avrupa Parlamentosunun bütün üyelerine, bu ülkenin durumunu daha iyi anlayabilmek ve Türk meslektaşlarımızla daha sıkı ilişkiler kurabilmek için Türkiye'yi ziyarete davet ettiklerini iletmemi istemişlerdir.

Komisyonumuzun, Avrupa Parlamentosunun siyasal gruplarını, Türk karşıtlarıyla temasa geçerek, onları Türkiye'de yasal ve kurumsal bir reformun acilen gerekliliği konusunda ikna etmeye ve bütün desteklerini vererek yardımcı olmaya çağırmasının iyi olacağı kanısındayım.

Türk yetkililer süphesiz Avrupalı ortakları nezdinde görüntülerini iyileştirmek ihtiyacındadırlar; ama kabul edilmelidir ki bu konuda ikili bir engelle karşı karşıya bulunmaktadır: onlar günümüzde iletişim diye adlandırılan alanda her zaman zafiyet göstermişlerdir, oysa rakipleri özellikle iyi örgütlenmişlerdir. Tabii burada hiçbir değer yargısı ileri sürmüyorum. Ama sadece, Avrupa Parlamentosu bünyesinde, Parlamentonun bir kararı oylayışı sırasında ve Parlamentonun görevlisi daha henüz Türkiye'deyken, bizim kendi servislerimiz tarafından bir basın toplantısının düzenlenmiş oluşunu, bunun bir kanıtı olarak gösteriyorum.

Kararımıza gelince⁸, bu metindeki maddi hataların altını çizmek gibi bir zalimlik yapmayacağım, hükümetin tutumu konusunda bilmek gereken seyleri daha önce söylemiş bulunuyorum; bu Parlamentomuzun bir tasarrufudur ve ona bu niteliği ile saygı duyarım. Ama bu kararın, benim görev gezim sırasına alınmış olması Türkiye'deki siyasi yelpazenin bütününde çok kötü etkiler yaratmıştır. Bu konuda verilen bütün beyanatlar bunu kanıtlamaktadır. Bununla birlikte ben, kurumumuza bir konuda güvence vermek istiyorum: Ölüm cezasının infazı Türkiye'de hâlâ Parlamentonun resmi onayını gerektirmektedir, ve bu ceza 1984 yılından

⁸ Avrupa Parlamentosunca alınan dokunulmazlıkların kaldırılmasıyla ilgili karar. [Çeviren]

beri uygulanmamıştır.

Buna karşılık bu kararın, Komisyon ve Konseyi, ortaklık anlaşmaları çerçevesinde gözetilen insan haklarına saygı ikelerinin aynını Türkiye'ye uygulamaya davet eden 6. maddesinin çok daha ötesine geçilmesini isteyeceğim. Çünkü doğrusu Türkiye'ye, böyle bir anlaşmadan yararlanan ve uzun zamandan beri, diktatoryalardan yana hiçbir eksikliği bulunmayan çağdaş dünyanın en acımasız diktatoryalarından birinin boyunduruğunda yaşayan, ama gene de -sadece Türkiye'nin yakın komsularını sayarsak- İran ve Irak gibi bu türün başka iyi örneklerinde de olduğu gibi, bizden anlaşılmaz bir biçimde yakınlık ve şefkat gören Suriye'yi örnek almasını önermek isteyemem. [Onlara gösterilen bu yakınlık ve şefkat] belki sadece, bir zamanlar Kamboçya'da olduğu gibi, bu ülkelerin yabancıların her türlü varlığına mutlak olarak kapalı bulunması nedeniyle, oralara gidip bilgi toplamanın çok tehlikeli oluşu ve bu nedenle sonunda o ülkelerdeki halkın kaderine ilgisiz kalmamızla açıklanabilir.

En son görüştüğümüz ve bizi ailesiyle birlikte İstanbul'daki evinde kabul etmek nezaketini gösteren Sn. Cindoruk tarafından bana verilen bir umudu belirterek bitirmek istiyorum. Türkiye'de, demokrasi ilkeleriyle beslenmiş, özellikle Mustafa Kemal'in yarattığı kamu okullarının genelleşmesi sayesinde çok yüksek bir eğitim düzeyine sahip yeni bir kuşak mevcuttur. Bu kuşak yakında ülkenin dizginlerini ele alacak ve Türkiye'yi henüz, Avrupa Birliği üyesi ülkelerden ayıran herşeyi silip atacaktır.